

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Wie is wie in de Faculty, jubileumuitgave ter gelegenheid van 420 jaar Rechtsfaculteit

Caminada, C.L.J.; Broekers-Knol, A.; Elias, A.M.

Citation

Caminada, C. L. J., Broekers-Knol, A., & Elias, A. M. (1995). *Wie is wie in de Faculty, jubileumuitgave ter gelegenheid van 420 jaar Rechtsfaculteit*. Leiden: Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3238656>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3238656>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband, elektronisch of op welke wijze ook en evenmin in een retrieval system worden opgeslagen zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Hoewel dit boek met zeer veel zorg is samengesteld, aanvaarden redactie noch uitgever enige aansprakelijkheid voor schade ontstaan door eventuele fouten en/of onvolkomenheden in dit boek.

Wie is wie in de Faculty
Faculteit der Rechtsgeleerdheid Leiden
Uitgave ter gelegenheid van het 420-jarig bestaan van de
Rijksuniversiteit Leiden

uitgegeven door:Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Leiden,
Postbus 9520, 2300 RA Leiden

eindredactie: A. Broekers-Knol, C.L.J. Caminada en A.M. Elias

omslagontwerp:N. van Wermeskerken, Delft en A. Kriek, afdeling Interne
& Externe Communicatie, Rijksuniversiteit Leiden

omslagfoto's:L.A. Zuyderduin

drukwerk omslag:Nouveau Print, Epe

zetwerk en druk:J.H.A. ten Donkelaar, afdeling reprografie Faculteit der
Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Leiden

bindwerk:Drukkerij Faculteit der Sociale Wetenschappen, Rijksuniversiteit
Leiden

tekstverwerking:CCN DATACOM en C.L.J. Caminada

Copyright (©) 1995 Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit
Leiden

Wie is wie in de Faculty

Faculteit der Rechtsgeleerdheid Leiden

uitgave ter gelegenheid van het 420-jarig

bestaan van de Rijksuniversiteit Leiden

Leiden 1995

Inhoudsopgave

	en Juridische Documentaties	121	Hoogleraren aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid te Leiden of elders	123
*Niet opgenomen in 'Wie is wie in de Faculty' omdat de leerstoel vacant is.				
Onderzoekscentrum Recht & Beleid	98		Leden Faculteitsraad	124
Onderzoeksinstituut (NWO) Criminaliteit en Rechtshandhaving	102		Proefschriftenregister	125
Parlementair Documentatie Centrum	103		Wijziging telefoonnummers vanaf 10 oktober 1995	130
			Personenregister	131
Beheer Faculteit der Rechtsgeleerdheid Leiden	106			
Directeur-beheerder	107			
Secretariaten Bestuur, Beheer en Beleidsondersteuning	108			
afdeling Beleidsvoorbereiding en Uitvoering	109			
afdeling Buitenland	110			
afdeling Post Academisch Onderwijs	111			
Rekenbureau	112			
Sector Personeel en Financiën	114			
Personeelszaken	114			
Financiële Administratie	114			
Sector Onderwijs	116			
Studie-adviseurs	116			
Onderwijsadministratie	116			
Onderwijsmaterialen	116			
Sector Facilitaire Diensten	118			
Helpdesk	118			
Reprografie	118			
Algemene Dienst	118			
Kantine	120			
Bibliotheek, Juridische Studiezalen				

Inhoudsopgave**Woord vooraf**

Vernieuwing als Traditie. Dit motto voor de viering van het 420-jarig bestaan van de Rijksuniversiteit te Leiden vormde de leidraad voor de lustrumcommissie van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid om een type boek te lanceren dat nog niet eerder in de Faculteit is geïntroduceerd: een informatief boek over de Faculteit en over degenen die aan de Faculteit werkzaam zijn, met daarin opgenomen een foto van iedere medewerker. Een 'Wie is wie in de Faculty'.

Om drie redenen meent de lustrumcommissie dat een dergelijk boek een interessante aanvulling kan zijn op reeds bestaande informatie over de Faculteit: 1) De Faculteit kent een vrij groot personeelsbestand. Aan-gezien de Faculteit een grote diversiteit van vakgebieden omvat en er op verschillende locaties wordt gewerkt, zijn noch docenten en andere personeelsleden noch studenten voldoende op de hoogte wie, waar, op welk vakgebied werkzaam is. Het is heel nuttig en van belang voor de cohesie in de Faculteit die informatie ter beschikking te stellen. 2) Een 'Wie is wie in de Faculty' kan van nut zijn voor representatieve doeleinden. Het visitekaartje van de Faculteit is vanzelfsprekend een afgewogen onderwijsprogramma in combinatie met hoogwaardig onderzoek. Een bundeling in een handzaam, van foto's voorzien boek van degenen die daarvoor zorgdragen (wetenschappelijk- en ondersteunend personeel) draagt ertoe bij de Faculteit een 'gezicht' te geven. 3) Geïnteresseerde derden kunnen op eenvoudige wijze, door het informatieve boek van de Faculteit te raadplegen, een globaal inzicht verkrijgen welke deskundigen zich met welk vakgebied bezig houden.

Bij de aanpak van het project is de commissie als volgt te werk gegaan. Ten eerste heeft de commissie er vanzelfsprekend voor gekozen het gehele personeelsbestand van de Faculteit in 'Wie is wie in de Faculty' op te nemen, met als peil-datum 1 juni 1995. Een uitzondering is gemaakt voor personeelsleden die gefinancierd worden uit de

zogenaamde derde geldstroom en student-assistenten in verband met het dikwijls zeer tijdelijke karakter van deze aanstellingen. Ten tweede heeft de commissie een respons van ongeveer tweederde deel van het personeelsbestand genomen als uitgangspunt voor het daadwerkelijk doen verschijnen van de uitgave.

Aan alle personeelsleden is vervolgens een vragenlijst toegezonden, met het verzoek een aantal persoonlijke en een aantal met het facultaire werk verband houdende vragen te beantwoorden. Tevens is ieder gevraagd een pasfoto in te leveren. De overgrote meerderheid van de medewerkers van de Faculteit heeft in de loop van het project de gevraagde informatie verstrekt.

Nadat begin mei definitief besloten kon worden de uitgave te realiseren, is een eindredactie ingesteld, om de verwerking van de aangeleverde gegevens ter hand te nemen. Dit bleek iets meer werk met zich te brengen dan tevoren was overzien! Onleesbare handschriften, telegramstijl met onbegrijpelijke afkortingen, onjuiste telefoonnummers, exotische functieomschrijvingen en wat dies meer zij. In een aantal gevallen bleek het nodig in de hoeveelheid aangeleverde informatie te schrappen of de aangeleverde tekst aan te passen teneinde enige uniformiteit van stijl te bewerkstelligen.

Bij het rangschikken van de gegevens is de vakgroep-indeling met onderverdeling in afdelingen en overige relevante vakgebieden conform het faculteitsreglement gehanteerd. Binnen de vakgroepen/afdelingen zijn de medewerkers naar aanstelling ingedeeld, in die zin dat steeds eerst hoogleraren worden vermeld, vervolgens universitaire hoofddocenten, universitaire docenten, docenten c.q. onderzoekers, aio's en oio's, secretariële en andere medewerkers. Binnen iedere categorie is de alfabetische volgorde aangehouden. Ook zij die niet hebben gereageerd op het verzoek de vragenlijst ingevuld te retourneren zijn opgenomen in het boek, zij het slechts met die gegevens die openbaar toegankelijk zijn en vanzelfsprekend zonder foto.

Woord vooraf

De bijdragen op de pagina's 6 tot en met 12 zijn afkomstig van respectievelijk M.J.A.M. Ahsmann, A.M. Elias en Y. in 't Veld-de Bok, A. Broekers-Knol, C.J.J.M. Stolker, Th.G. Drupsteen, J.W.R.M. Bakker.

Dank is verschuldigd aan A. Kriek van de afdeling Interne en Externe Communicatie van de Universiteit voor zijn bijdrage aan de totstandkoming van de omslag en de lay-out van het boek. Dank is ook verschuldigd aan de fotograaf L.A. Zuyderduin die de foto's voor de omslag heeft gemaakt. J.H.A. ten Donkelaar van de afdeling Reprografie van de Faculteit heeft er met zijn kennis van zaken voor gezorgd dat het zetwerk van de foto's en de reproductie van 'Wie is wie in de Faculty' geheel in eigen beheer kon worden uitgevoerd.

De uitgave is financieel mogelijk gemaakt door een bijdrage van het bestuur van de Faculteit, maar vooral dankzij de genereuze toezegging van de Vereniging Vrienden van de Juridische Faculteit om voor een niet onaanzienlijk bedrag garant te staan.

Hoezeer ook is gestreefd naar een uitgave zonder onjuistheden, omissies, tikfouten en dergelijke, ongetwijfeld zal wel iets aan de aandacht zijn ontsnapt. Voor op- en aanmerkingen ter verbetering houdt de eindredactie zich graag aanbevolen.

De lustrumcommissie wenst een ieder veel lees- en kijkplezier toe met "Wie is wie in de Faculty" en hoopt dat deze, op het terrein van de facultaire informatievoorziening, vernieuwende uitgave een traditie zal kunnen worden.

Leiden, augustus 1995.

Facultaire lustrumcommissie: Eindredactie:

A. Broekers-Knol (voorzitter) A. Broekers-Knol

P.J.M. Berendse (secretaris) C.L.J. Caminada

A.M.L. Broekhuijsen-Molenaar A.M. Elias

C.L.J. Caminada

M.E.W. Neleman-Dobschütz

J.H. Nieuwenhuis

Y. in 't Veld-de Bok

Geschiedenis van de Faculteit in vogelvlucht

De Leidse juridische Faculteit heeft een lange en rijke traditie, die teruggaat tot het einde van de 16e eeuw. Voordat in 1575 de Leidse Universiteit haar deuren opende, kon men in de Nederlanden alleen in het zuiden (Leuven en Dowaai) rechten studeren. Degenen die zich een verre reis konden permitteren, gingen naar Duitsland - in de eerste plaats Keulen, verder bijv. naar Heidelberg en Marburg -, naar Frankrijk (voornamelijk Orléans en Bourges), alsmede naar Italië (Bologna en Padua). Op 8 februari 1575 werd de Universiteit met een grote allegorische optocht ingewijd, waarbij alle vier de faculteiten vertegenwoordigd waren. De juridische Faculteit werd gesymboliseerd door een geblinddoekte vrouw Justitia, zittend op een eenhoorn met weegschaal en zwaard in haar handen, gevolgd door vier zeer beroemde Romeinse juristen: Salvius Julianus, Papinianus, Ulpianus en Tribonianus.

Curatoren hebben van meet af aan er naar gestreefd de Universiteit een vooraanstaande plaats te geven door geleerden van formaat aan te trekken. In de juridische Faculteit werd in 1579 Hugo Donellus benoemd, een leidende figuur uit de Franse humanistische school in Bourges, die als protestant in ballingschap had moeten gaan. Al snel verkreeg de Leidse Universiteit dankzij haar uitstekende docenten een grote vermaardheid. In de 17e eeuw zou zij uitgroeien tot hét wetenschappelijke centrum van Europa, mede tengevolge van het grote prestige van de juridische Faculteit. Van haar wordt algemeen gezegd dat zij een onmisbare schakel vormt in de keten der Europese rechtswetenschap, die toen reeds een geschiedenis had van ca. 500 jaar.

Aan het einde van de 11e eeuw begon men in Bologna onderwijs te geven in het Romeinse recht; tot het midden van de 13e eeuw bleef de Bolognese rechtsschool de bakermat van juristen uit alle Europese landen. In de tweede helft van die eeuw gaf de rechtsschool van Orléans een

belangrijke impuls. Tot de opkomst van de Franse school in de 16e eeuw bleef Italië het middelpunt van de juridische wetenschap. In de 17e eeuw namen de Leidse juristen als het ware even de fakkel over om haar in de tweede helft van de 18e eeuw door te geven aan de Duitse Historische School.

Van de 12e tot aan het einde van de 18e/begin van de 19e eeuw vormde aan alle juridische faculteiten in Europa het Romeinse recht de basis van het onderwijs en was het Latijn de academische voertaal. Wat voor theologen de bijbel was, voor medici de geschriften van Hippocrates, was voor juristen de wetgeving van keizer Justinianus uit het begin van de zesde eeuw: het zgn. Corpus iuris civilis. Door de nationale codificaties kwam aan dit gezag een einde en ontstonden verschillende nationale rechtswetenschappen.

De Faculteit begon met twee hoogleraren, maar kende reeds in 1590 een bezetting van vier hoogleraren. Dit aantal is gedurende de gehele Republiek der Verenigde Nederlanden (- 1795) gehandhaafd, met soms een kortstondige vermindering naar onderen. Eerst aan het einde van de 19e en in de loop van de 20e eeuw - met de toename van het aantal examenvakken - is het aantal leerstoelen gestaag uitgebreid: in 1860 nog vijf, in 1900 : acht, in 1940 : achttien, terwijl de Faculteit thans eenendertig leerstoelen telt en een hele stoet wetenschappelijk personeel. Voor veel van deze hoogleraren geldt dat Leiden 'eindstation' is geweest, dat wil zeggen dat zij hun carrière aan andere universiteiten zijn begonnen om als succesvol geleerde in Leiden te eindigen. Gerard Noodt bijvoorbeeld, die beschouwd kan worden als de belangrijkste vertegenwoordiger van de Hollandse Elegante School, bekleedde sinds 1671 achtereenvolgens het professoraat in Nijmegen, Franeker, Utrecht en uiteindelijk Leiden (1686-1725). Vooral gedurende zijn 39 jaar durende vruchtbare Leidse periode groeide hij uit tot een internationaal erkende coryfee. Zijn fameuze leerling Anton Schultingh legde het volgende parcours af: Harderwijk, Franeker en Leiden (1713-1734).

Geschiedenis van de

Tallose kopstukken hebben dan ook de Faculteit gesierd, waarbij de een vooral faam genoot vanwege zijn vernieuwende ideeën in het onderwijs en de ander vanwege zijn baanbrekende publikaties. Everard Bronchorst (1587-1621) heeft het 'disputeren ter oefening' van de grond gekregen. Hij beschouwde een 'disputatio' (het verdedigen van een aantal stellingen onder leiding van een hoogleraar tegen de opposities van medestudenten) als de beste - praktische - voorbereiding op de rechtspraktijk. Daartoe kwamen de studenten eens in de twee weken in werkgroepverband (zgn. collegia) bij elkaar. Het disputeren was gedurende de gehele 17e eeuw - naast het volgen van colleges - een zeer belangrijk studieonderdeel. De in 1671 benoemde Duitser J.F. Böckelmann introduceerde een nieuwe, revolutionaire onderwijsmethode. Hij was van mening dat de rechtenstudie kort diende te zijn; men moest haar in drie of vier jaren kunnen voltooien. Daartoe publiceerde hij een *Compendium Institutionum*, dat niet alleen in Leiden maar ook aan andere universiteiten een succesnummer werd. Zijn naam is ook daarom aan de Faculteit verbonden gebleven omdat sinds zijn overlijden in 1681 ieder jaar aan een juridisch student een uitkering uit het door hem nagelaten Legatum Böckelmannianum wordt gedaan.

Van internationaal zeer grote betekenis is het commentaar van Arnold Vinnius (in 1632 benoemd) op de Instituten van Justinianus. Afgezien van Hugo de Groot's *De jure belli ac pacis* bestaat er geen ander geschrift van een Nederlands jurist dat in het buitenland zo'n succes heeft gekend: meer dan 40 edities en nog in de 19e eeuw in het Spaans vertaald. Ook de *Commentarius ad Pandectas* van Johan Voet (in 1680 benoemd) kan in zekere zin wedijveren met De Groot's geschrift. Het kan voor die tijd beschouwd worden als hét standaardwerk voor het privaatrecht, dat in tientallen drukken over de gehele wereld is verspreid en gebruikt. In deze eeuw is in Zuid-Afrika ten behoeve van de rechtspraktijk zelfs nog een Engelse vertaling verschenen.

Hoezeer het Romeinse (burgerlijke) recht de

wetenschappelijke literatuur en het academisch onderwijs ten tijde van de Republiek ook overheerste - de leeropdracht van een hoogleraar bijv. was gerelateerd aan de onderdelen van het Corpus iuris civilis -, allengs kregen ook andere takken van rechtswetenschap een plaatsje in het onderwijs. In de laatste decennia van de 17e eeuw werd over het natuur-, staats- en volkenrecht gedoceerd, terwijl ook colleges over het strafrecht werden gegeven, zij het nog in het kader van het Romeinse recht en voorlopig privaat. Het is geen toeval dat het onderwijs in het *jus publicum* sinds de aanstelling van Böckelmann (1671) tot aan de dood van F.W. Pestel in 1805 door buitenlanders (vier Duitsers en een Zwitser) gegeven werd; het onderwijs betrof in het bijzonder het Duitse rijksrecht en was vooral voor Duitse studenten bestemd.

Hoewel het inheemse recht sinds het einde van de 17e eeuw aandacht kreeg doordat er privaat college over werd gegeven aan de hand van de in 1631 gepubliceerde *Inleidinge tot de Hollandsche Rechtsgeleerdheid* van Hugo de Groot, vangt een echte nationale rechtsbeoefening eerst aan met de codificaties sinds 1809. Aan de wetgevende arbeid uit die jaren had Joan Melchior Kemper een belangrijk aandeel. Naast het Romeinse recht werd nu de Franse Code civil en na 1838 het Nederlands Burgerlijk Wetboek onderwezen. Het Romeinse recht werd geactualiseerd onder invloed van de Duitse rechtswetenschap ('Pandektisme'); de belangrijkste exponent hiervan was Joël Emanuel Goudsmit, wiens Pandectensysteem in het Engels, Frans, Russisch en Japans vertaald is. De nieuwe stroming van het privaatrechtelijk legisme werd aan het eind van de eeuw vertegenwoordigd door Carel Asser, de grondlegger van de nu zo bekende Asserserie. Een gevolg van de codificatie was dat het internationale karakter dat de Faculteit tot dan toe had gekenmerkt, in één klap verdween. Daar komt bij dat steeds minder colleges in het Latijn werden gegeven. Het onderwijs werd een typisch Nederlandse aangelegenheid en trok niet meer de belangstelling van de tallose Schotten en Duitsers

die hier tot het einde van de 18e eeuw hadden gestudeerd.

In de loop van de 19e eeuw raakte het privaatrecht definitief zijn overheersende positie kwijt. Het staatsrecht kwam meer op de voorgrond en andere vakken deden hun intrede, zoals strafrecht en procesrecht; er ontstond diversiteit in de wetenschapsbeoefening. De belangrijkste staatsrechtsgeleerde is ongetwijfeld de in 1831 benoemde J.R. Thorbecke geweest. Als vrucht van zijn onderwijs in de Grondwet(sgeschiedenis) publiceerde hij in 1839 zijn beroemd geworden *Aanteekening op de Grondwet*. Voor het strafrecht haalde de Faculteit in 1870 met de hervormer A.E.J. Modderman eveneens een vernieuwer in huis. In zijn academische loopbaan heeft Modderman zijn ideeën over de humanisering van het strafrecht uitgewerkt, welke hij later als minister van justitie bij de totstandkoming van het Wetboek van Strafrecht heeft kunnen realiseren.

In de 20e eeuw hebben C. van Vollenhoven, zijn leerling W.J.M. van Eysinga en diens opvolger B.M. Telders blijvende roem verworven bij de ontwikkeling van het steeds belangrijker wordende gebied van het volkenrecht. De belangrijkste Leidse jurist uit deze eeuw echter, die zich noch in Nederland noch in het buitenland met iemand laat vergelijken, is ongetwijfeld E.M. Meijers. Op zeer veel terreinen van het recht heeft deze eminente geleerde zich gedurende zijn langdurig professoraat (1910-1950) bewogen: burgerlijk recht, arbeidsrecht, internationaal privaatrecht, rechtsgeschiedenis en volkenrecht. Zijn naam zal voor de geschiedenis echter - naast zijn tallose baanbrekende rechtshistorische publikaties - vooral verbonden blijven met het door hem ontworpen Nieuw Burgerlijk Wetboek dat uiteindelijk in 1992 grotendeels is ingevoerd. Doordat zijn rechtshistorische verzameling door de Leidse Universiteit is aangekocht en als 'Meijersbibliotheek' in het 'Gravensteen' is geplaatst, bezit de Faculteit een unieke collectie van ruim 3300 - meest zeer zeldzame - werken, die vooral ook daarom bijzonder is omdat zij als geleerdenbibliotheek in haar geheel intact is gebleven.

De geschetste toename van het wetenschappelijk corps

heeft natuurlijk ook te maken met de incorporatie van de opleidingen voor fiscalisten en voor notarissen, alsmede met de forse groei van het aantal studenten, in het bijzonder sedert de Tweede Wereldoorlog.

Op het gebied van het onderwijs vinden sinds de jaren zestig ingrijpende veranderingen plaats, die goed beschouwd nieuwe varianten lijken op het disputeren en de zgn. peregrinatio academica (academische rondreis) uit vroeger tijden. De moderne versie van het disputeren wordt gevormd door het vak Moot Court. De heropleving van de 'peregrinatio academica' is begonnen met geïnstitutionaliseerde contacten met enkele buitenlandse universiteiten (bijv. met Columbia University in New York en met de Universiteit van Gent); thans vindt onder meer in het kader van het Erasmus-programma een intensieve uitwisseling plaats met studenten uit alle delen van de wereld.

De Faculteit der Rechtsgeleerdheid

De Leidse Faculteit der Rechtsgeleerdheid staat van oudsher garant voor kwalitatief hoogwaardig onderwijs en onderzoek. Zij is de enige juridische faculteit in Nederland, waar de 6000 studenten kunnen kiezen uit alle juridische opleidingen. Jaarlijks stromen ongeveer 1000 eerstejaars studenten in, die na een uniforme propedeuse van één jaar een keuze kunnen maken uit zes opleidingen, te weten Nederlands recht, notarieel recht, fiscaal-juridische opleiding en drie staatkundige opleidingen (internationaal-juridisch; juridisch-bestuurs-wetenschappelijk; juridisch-politiekwetenschappelijk).

Binnen de opleiding Nederlands recht kan de student kiezen uit vijf afstudeerrichtingen: burgerlijk recht, bedrijfsrecht, staats- en bestuursrecht, straf- en strafprocesrecht en internationaal recht.

Binnen de fiscaal-juridische opleiding bestaan de afstudeervarianten directe belastingen, kostprijsverhogende belastingen en fiscale advocatuur.

Tijdens de studie krijgen de studenten met de meest uiteenlopende onderwijsvormen te maken. Zo worden hoorcolleges afgewisseld met werkgroepen, practica en privatissima, waarbij de zelfwerkzaamheid en participatie van de student een eerste vereiste zijn. Om de pas-afgestudeerde jurist een goede kans te bieden op de arbeidsmarkt bestaan er daarnaast binnen de studie talrijke mogelijkheden tot het volgen van stages in de advocatuur en in het bedrijfsleven.

De Faculteit acht het van groot belang dat de Leidse rechtenstudent zich internationaal oriënteert. Vandaar dat door de Faculteit de mogelijkheid wordt geboden om als onderdeel van het studieprogramma gedurende enkele maanden in het buitenland te studeren. Vakken, die met goed gevolg zijn afgelegd aan een buitenlandse faculteit der rechtsgeleerdheid, waarmee de Leidse Faculteit een uitwisselingsovereenkomst heeft gesloten, worden in Leiden

als keuzevak erkend. Omgekeerd ontvangt de Faculteit onder dezelfde voorwaarden jaarlijks ongeveer 300 studenten uit het buitenland. Daarenboven verzorgt de Faculteit twee LL.M cursussen voor afgestudeerden uit het buitenland.

Mede door het brede scala aan keuzemogelijkheden in opleidingen en keuzevakken kent de Faculteit een aanzienlijk aantal vakgroepen, afdelingen en instituten van onderling zeer uiteenlopende omvang. Het onderzoek dat binnen deze eenheden wordt verricht is grotendeels organisatorisch ondergebracht in onderzoekprogramma's, maar is desondanks in wezen kleinschalig en individueel van aard gebleven.

Een illustratie van de diversiteit van het onderzoek binnen de Faculteit moge zijn dat behalve de traditionele kernvakken van het recht -burgerlijk recht, handelsrecht, strafrecht, staats- en bestuursrecht- ook vakken als Europees recht, volkenrecht, Oosteuropes recht, vergelijkend en internationaal privaatrecht, procesrecht, sociaal recht, rechtsgeschiedenis en belastingrecht onderwerp van uitgebreid wetenschappelijk onderzoek zijn. Deze opsomming is zeker niet volledig. Binnen de Faculteit wordt ook onderzoek verricht op het terrein van de Griekse Papyrologie, het jeugdrecht, het recht van de intellectuele eigendom, recht en bestuur in ontwikkelingslanden en het internationale lucht- en ruimterecht om nog maar enkele voorbeelden uit het brede scala van vakgebieden te noemen, dat de Faculteit rijk is. Naast ruimte voor het juridisch onderzoek is er bovendien ruimte voor economisch, politicologisch en bestuurskundig onderzoek.

Hoewel de Faculteit van mening is dat er ook voor het individuele onderzoek een plaats moet blijven, heeft zij het toch verstandig geoordeeld het facultaire onderzoek te sturen door de oprichting van een onderzoekschool. Binnen deze school die in 1995 het levenslicht heeft aanschouwd zal onderzoek verricht worden binnen een viertal thema's die met elkaar als wezenlijk kenmerk gemeen hebben dat het in alle gevallen om onderzoek op grensoverschrijdende

terreinen gaat. De eerste -zeer belangrijke- taak voor de onderzoeksschool zal het bundelen van de AIO-opleiding zijn; deze opleiding zal, door de coördinatie ervan binnen de onderzoeksschool te plaatsen, een duidelijker gezicht kunnen krijgen dan tot dusverre mogelijk was. Ook zullen, vanaf eind 1995, ongeveer 40 AIO's aangesteld die op het terrein van een der thema's hun dissertatie zullen schrijven. In een later stadium zullen gekwalificeerde onderzoekers de gelegenheid krijgen om, vrijgesteld van onderwijstaken, gedurende een aantal maanden onderzoek binnen de school te verrichten.

Moot Court

Het gereedschap van de jurist is de taal: het geschreven woord en het gesproken woord. Het gebruik van woorden, het formuleren van argumenten zó dat een ander erdoor wordt overtuigd is een kunst die niet ieder machtig is. Van juristen echter wordt verwacht dat zij deze kunst juist wel machtig zijn. Van juristen wordt verwacht, in welk beroep zij ook werkzaam zijn, dat zij in staat zijn met kracht van argumenten een bepaald standpunt naar voren te brengen. Van hen wordt verwacht dat zij met kracht van argumenten het standpunt van de wederpartij te lijf kunnen gaan.

Juristen dienen er dan ook voor te worden opgeleid die kunst machtig te worden. De juridische opleiding moet zo zijn ingericht dat training in de voor de jurist noodzakelijke vaardigheden, schriftelijke- en mondelinge uitdrukkingsvaardigheid, in alle fasen van de opleiding expliciet aan de orde wordt gesteld.

Om die reden is in het academisch jaar 1992-1993, naast de reeds bestaande vaardigheidentrainingen in propedeuse en differentiatiefase, in het basisdoctoraal-curriculum van de opleiding Nederlands recht het verplichte vak Moot Court ingevoerd. Het vak Moot Court behelst een training in drie vaardigheden: het zelfstandig leren opzoeken van relevant materiaal in de bibliotheek, het schriftelijk verwoorden van een juridische argumentatie en het presenteren van een juridisch betoog, ten overstaan van een 'rechtbank' (Moot Court), in aanwezigheid van publiek. In de rechtbank hebben drie 'rechters' zitting, van wie er twee uit de praktijk afkomstig zijn. De casuïstiek omvat de vijf vakgebieden van de opleiding Nederlands recht: burgerlijk recht, handelsrecht, internationaal publiekrecht, staats- en bestuursrecht en straf- en strafprocesrecht.

De onderwijsactiviteiten bestaan uit colleges, werkgroepen en video-trainingen. Heel specifiek voor het vak Moot Court is de aandacht die besteed wordt aan de mondelinge uitdrukkingsvaardigheid.

Tijdens de werkgroepbijeenkomsten - de benaming is

eigenlijk ongeschikt omdat de studenten voor een belangrijk deel individueel begeleid worden - wordt door de vakdocent instructie gegeven om de studenten in staat te stellen gericht te gaan zoeken naar materiaal voor de 'oplossing' van de verschillende casusposities. Van de studenten wordt verwacht dat zij dit materiaal selecteren en in onderlinge samenhang in een goed juridisch betoog weergeven. Vervolgens worden de gemaakte schriftelijke producties, een 'argumentenlijst', een 'rechtsgeleerde beschouwing' en een 'pleitnota', individueel met studenten besproken. Is de instructie tijdens de bespreking van de 'rechtsgeleerde beschouwing' er vooral op gericht dat een juridisch goed doortimmerd betoog wordt afgeleverd, bij de bespreking van de 'pleitnota' staat voorop dat de rechter overtuigd moet worden, vanzelfsprekend met goede juridische argumenten, maar zo nodig met retorische hulpmiddelen.

Door middel van intensieve video-trainingen in kleine groepen worden de studenten voorbereid op de mondelinge presentatie van hun juridisch betoog. Daarbij komen technische aspecten van presentatie aan de orde, zoals duidelijk en rustig spreken, niet te veel bewegen, niet te veel handgebaren en dergelijke, maar het accent ligt op de synthese van techniek en inhoud.

Bij de mondelinge presentatie bepleiten 'eiser' en 'gedaagde' hun zaak: de rechter kan het pleidooi onderbreken voor het stellen van vragen en/of het maken van opmerkingen; partijen krijgen de gelegenheid voor repliek en dupliek.

Het vak Moot Court vormt inmiddels een vanzelfsprekend onderdeel van het curriculum: studenten weten wat van hen wordt verwacht en zijn bereid zich in te zetten. Een vaardigheid die in de schriftelijke en mondelinge uitdrukkingsvaardigheid ligt opgesloten nu studenten voor Moot Court een partijstandpunt voor het voetlicht moeten brengen betreft het 'dezelfde dingen anders zien' of 'het is mogelijk in dezelfde zaak twee verhalen te vertellen die elkaar tegenspreken'. In de loop van de voorbereiding voor de mondelinge presentatie blijkt dat studenten, na

aanvankelijk grote moeite met dit aspect van de door hun te bepleiten casus te hebben gehad, uiteindelijk beginnen te doorgronden hoe zij feiten, jurisprudentie en literatuur voor hun partijstandpunt kunnen inzetten.

Door deze activiteit, deze training bij Moot Court, worden studenten zich ervan bewust dat ten aanzien van vele onderwerpen en problemen het mogelijk is 'dezelfde dingen anders te zien', dat er twee kanten aan een zaak kunnen zitten en dat het mogelijk is, wat het onderwerp ook moge zijn, beide kanten met kracht van argumenten te bepleiten. In die zin draagt Moot Court bij in de vorming van studenten genuanceerd te leren denken en is Moot Court van invloed op de bereidheid en het vermogen van studenten, toekomstige juristen, om in debat te treden.

Onderwijs voor buitenlandse studenten

Door de eeuwen heen ontving de Leidse juridische Faculteit studenten van over de hele wereld. Trouwens niet alleen studenten: ook buitenlandse docenten en promovendi waren vaak onze gast. Omgekeerd brachten talloze Nederlandse studenten en docenten enige tijd aan een vreemde universiteit door.

Tegenwoordig spreken we over mobiliteit en over mobiliteit-stimuleringsprogramma's. Dat is Brussels jargon voor eigenlijk hetzelfde: verlaat eigen huis en haard om een half jaar of een jaar, soms in heel andere (rechts)culturen, te studeren en onderzoek te doen.

Gedurende het academisch jaar 1993/1994 studeerden een kleine 200 Leidse juridische studenten aan buitenlandse juridische faculteiten: van Sidney tot Sienna, van Gainesville (Florida) tot Uppsala (Zweden) en van Poitiers tot Potchefstroom. Omgekeerd ontving de Faculteit bijna 300 buitenlandse studenten. Zij konden kiezen uit vele tientallen vakken die in het Engels (en soms in het Duits) door leden van de Faculteit werden aangeboden.

Die uitwisseling van studenten is belangrijk. Door de toenemende internationale verstrengeling, zowel in een integrerend Europa als in de wereld daarbuiten, krijgen Nederlandse juristen steeds meer te maken met buitenlandse rechtsstelsels die in vreemde talen moeten worden bestudeerd. Een goede jurist van de 21ste eeuw moet in een vreemde taal kunnen werken en moet zoveel benul van vreemde rechtsstelsels hebben dat hij of zij minstens weet op welke punten buitenlands advies moet worden ingewonnen. Tegelijkertijd draagt een degelijk buitenlands programma bij aan een versterking van de positie van onze alumni op de internationale arbeidsmarkt.

Daar komt nog iets bij. De Leidse universiteit, en dat geldt ook voor de juridische Faculteit, wenst een leidende internationale rol. Veel aandacht is daarom gericht op de versterking van onze internationale positie. Internationalisering is daarom ook een belangrijk thema

binnen onze facultaire Onderzoeksschool. Versterking van onze positie wordt ook nagestreefd in ons post-academische onderwijs. In tal van Westerse landen worden tegenwoordig zogenaamde LL.M.-cursussen aangeboden. Onze Faculteit heeft er inmiddels twee! Versterking, tenslotte, wordt ook gezocht in een intensieve samenwerking met faculteiten uit het voormalige Oost-blok. Zo is er een omvangrijke samenwerking met de Lomonosov universiteit in Moskou en de juridische Faculteit in Tirana.

Internationale uitwisselingen van studenten vinden doorgaans plaats in netwerken. Het zou mooi zijn als op termijn die netwerken ook kunnen worden gebruikt voor wetenschappelijke samenwerking. Voor thematisch gerichte netwerken is dat iets gemakkelijker, dan voor meer algemene netwerken. Een fraai voorbeeld van zo'n thematisch netwerk is het Europese programma 'International Energy Law', waarbinnen niet alleen studenten worden 'uitgewisseld', maar waarin nu ook aan gezamenlijke wetenschappelijke publikaties wordt gewerkt. Een ander voorbeeld van een thematisch netwerk waarin Leiden participeert is het programma 'Law and Economics'.

Traditioneel zijn er bepaalde vakgroepen die zich sterk op het buitenland richten. De vakgroepen Buitenlands- en Internationaal Privaatrecht, de vakgroep Oost-Europees recht en die der Internationaal Publiekrechtelijke vakken zijn daarvan voorbeelden. Maar er zijn ook tal van instituten met een gevestigde naam in het buitenland, zoals bijvoorbeeld het Van Vollenhoven Instituut, het Europa Instituut of het Instituut voor Lucht- en Ruimterecht.

Maar de laatste jaren richten ook vakgroepen die traditioneel meer nationaal waren ingesteld, zich op het buitenland en op buitenlands recht. Soms is de zogenaamde 'technical assistance' daarbij een drijvende kracht: zo leveren sommige medewerkers binnen onze Faculteit een intensieve bijdrage aan de totstandkoming van nieuwe wetboeken in voormalige Sowjet-republieken, maar ook in een land als Albanië en andere midden-Europese landen. Zij reizen rond, als handelsreizigers in recht.

Juridisch Post Academisch Onderwijs

Alle terreinen van het recht zijn aan voortdurende en intensieve veranderingsprocessen onderhevig. Op het gebied van het burgerlijk recht en het bestuursrecht leidden twee grote wetgevingsoperaties tot een geheel nieuwe opzet en systematiek. Over de hele linie vraagt nieuwe jurisprudentie voortdurend om aandacht, terwijl ook de integratie van Europees en nationaal bestuursrecht over de volle breedte van het recht tot ingrijpende veranderingen en vernieuwingen leidt. Recht is nooit een rustig bezit geweest, maar het lijkt erop dat de dynamiek in de rechtsontwikkeling aan een voortdurende versnelling onderhevig is.

In de basis-opleiding Nederlands recht met een cursusduur van vier jaar - of in de toekomst nog korter - kan natuurlijk alleen maar een eerste oriëntatie worden geboden op de stof van de hoofdvakken en enkele bijvakken. Verdieping of verbreding zal in een tweede fase of post-academisch in de praktijk moeten plaatsvinden. De basis-opleiding vormt daarmee het begin van een juridische scholing die pas eindigt op het moment dat men de juridische praktijk verlaat. De gedachte dat men met vijf jaar studie toe kan voor veertig jaar praktijk ligt ver achter ons. Het voortdurende veranderende recht vraagt om regelmatige bij- en herscholing.

Twee belangrijke juridische beroepsgroepen - de advocatuur en het notariaat - zijn van deze noodzaak tot permanente educatie volledig doordrongen. Beide eisen van hun leden een jaarlijkse inspanning op het gebied van opleiding of training. Daartoe zijn en worden in samenwerking met de juridische faculteiten beroepsopleidingen en opleidingsprogramma's in het leven geroepen. De rechterlijke macht organiseert in het eigen studiecentrum specifiek op zijn leden gerichte cursussen en opleidingen, waarvoor overigens ook een regelmatig beroep op universitaire docenten wordt gedaan.

De Faculteit is zich al lang van deze nog steeds groeiende behoefte aan post-academische opleiding en training bewust.

Het juridische PAO Leiden functioneert nu ongeveer 15 jaar en heeft zich in die tijd een eigen plaats verworven tussen het pao van zusterfaculteiten en het aanbod van commerciële bureaus. Vanuit het PAO-Leiden worden per jaar ongeveer 30 cursussen georganiseerd, uiteenlopend van een dagdeel tot meerdere dagen. De onderwerpen corresponderen met het brede palet van de Faculteit. Ze lopen uiteen van Auteursrecht tot Zeerecht en beslaan in beginsel alle hoofd- en bijvakken die zich daar tussenin bevinden. Met name de invoering van het NBW en de Awb hebben geleid tot een sterkere intensivering van het cursusaanbod op het gebied van het burgerlijk en bestuursrecht. Maar daarnaast worden onder meer het strafrecht, de typische notariële vakken, het Europees recht, het sociaal recht, het milieurecht, het bouwrecht, het huurrecht en het gezondheidsrecht bestreken. Op verschillende terreinen werkt de Faculteit in landelijk verband samen onder meer voor de cursus Nieuw recht voor de advocatuur en voor de Beroepsopleiding notariaat. Daarnaast neemt de Faculteit deel in de meer op het bedrijfsrecht in ruime zin georienteerde Grotius Academie.

De cursussen van het juridische PAO-Leiden worden in hoofdzaak verzorgd in de gebouwen van de Faculteit of universiteit door zowel facultaire als buiten-facultaire docenten. In toenemende mate worden echter ook zogenaamde kantoorcursussen verzorgd. De organisatie van het juridisch PAO berust bij de afdeling Post Academisch Onderwijs onder leiding van mevr. mr. C.P. Klamer. Zij wordt bijgestaan door mevr. C.J. van Duyn en mevr. C.F.W.M. Zonderop-Verzoo. Het bureau is bereikbaar onder telefoonnummer 071-5277871 en telefax 071-5277600.

Vereniging Vrienden van de Juridische Faculteit te Leiden

De Vereniging van Vrienden van de Juridische Faculteit te Leiden is naar Leidse maatstaven nog jong. Zij werd in 1917 opgericht onder de naam 'Vereniging Leeskamers voor Juristen' en later werd de naam gewijzigd in 'Vereniging van Vrienden van het Gravensteen'. In 1984 kreeg de Vereniging haar huidige naam.

Afgezien van incidentele schenkingen bestonden en bestaan de inkomsten van de Vereniging uit contributies van leden en donateurs. Een belangrijke impuls voor de inkomsten van de Vereniging was het besluit van de auteurs T. Koopmans en H. Drion om hun honorariumrevenue uit de boeken *Compendium van het Staatsrecht* resp. *Compendium van het Vermogensrecht* te schenken aan de Vereniging.

Ondanks de naamswisselingen bleef de doelstelling van de Vereniging steeds dezelfde. In de statuten kan men lezen dat de Vereniging zich als doel stelt om voor de gebruikers van de juridische studiezalen boeken, tijdschriften en andere geschriften op het gebied van de rechtswetenschap aan te kopen en beschikbaar te stellen, 'zulks als aanvulling op de aldaar door de Universiteitsbibliotheek onderhouden verzameling'. Daarnaast heeft de Vereniging als doel 'leesapparaten, recorders en dergelijke' aan te schaffen voor de gebruikers van de juridische studiezalen, en andere uitgaven te doen ten behoeve van de Leidse juridische studiecentra 'in de ruimste zin', 'doch een en ander slechts in zoverre er voor de bedoelde aanschaffingen en uitgaven geen ruimte is op de begroting der Rijksuniversiteit te Leiden'.

Sinds 1917 hebben de juridische bibliotheken dankzij de Vereniging aanschaffingen kunnen doen, die de kwaliteit van hun bibliotheekcollecties aanzienlijk verhogen. Zo wordt het boeken- en tijdschriftenbudget van de bibliotheken van het Gravensteen en aan de Hugo de Grootstraat 27 jaarlijks ondersteund met een bedrag van rondom fl. 10.000,--.

Dankzij deze steun was het mogelijk een abonnement te nemen op o.a. de losbladige edities *Constitutions of the World* en *European Taxation*, op o.a. de tijdschriften *Revue française de droit administratif*, *Jura Europae*, *International Digest of Health Legislation*, en speciaal ten behoeve van de studenten, een tweede exemplaar van *RvdW/KG*, *WPNR* en de diverse *Studiepockets* (*NBW*, staats- en bestuursrecht).

Op incidentele basis worden lacunes in de boekencollecties van deze bibliotheken en de gespecialiseerde bibliotheken (o.a. Van Vollenhoven Instituut, Instituut voor Lucht- en Ruimterecht) opgevuld. Mede ondersteund worden de boekerijen van de vakgroepen Civielrechtelijke vakken en Staatsrechtelijke vakken voornamelijk op grond van de oorspronkelijke overweging dat de doelstelling van de Vereniging met name dankzij de royalties van het *Compendium van het Staatsrecht* uitvoerbaar bleef.

De Vereniging heeft ten slotte de noodzakelijke netwerkvoorzieningen ten behoeve van de diverse juridische CD-ROM abonnementen door een aanvullende subsidie mogelijk gemaakt.

Dat een goede literatuurvoorziening voor de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van vitale betekenis is behoeft geen betoog. Daarom roept het bestuur van de Vereniging het wetenschappelijk personeel van de Faculteit én haar alumni op om zich aan te melden als lid of als donateur danwel het lidmaatschap voort te zetten. De minimum-contributie bedraagt fl. 10,-- per jaar.

U kunt dit bedrag of uw gift overmaken op postrekening 4764570 t.n.v. de Vereniging van Vrienden van de Juridische Faculteit, Cobetstraat 28, 2313 KC Leiden.

Wijziging telefoonnummers vanaf 10 oktober 1995

Vanaf 10 oktober 1995 verandert driekwart van alle telefoonnummers in Nederland. De nummers in Amsterdam (020), Den Haag (070), Rotterdam (010), Almere (036), de 06-nummers en mobiele telefoonnummers veranderen niet. In de regio Leiden - beginnend met netnummer 071 - zal een 5 vóór het huidige abonneenummer worden toegevoegd. Het algemene nummer van de Rijksuniversiteit Leiden wordt dan 071-5272727.

In deze uitgave zijn de wijzigingen in de telefoonnummers reeds verwerkt.

regiohuidig netnummernieuw nummer

Alkmaar072 -072 - 5
 Arnhem085 -026 - 3
 Breda076 -076 - 5
 Delft015 -015 - 2
 Eindhoven040 - 040 - 2
 Enschede053 -053 - 4
 Geleen046 -046 - 4
 Haarlem023 - 023 - 5
 Hazerswoude01714 - 071 - 34
 Heerlen045 -045 - 5
 Hengelo074 -074 - 2
 Hertogenbosch073 -073 - 6
 Hilversum035 - 035 - 6
 Hoogmade01712 - 071 - 501
 Katwijk01718 - 071 - 40
 Leeuwarden058 -058 - 2
 Leiden071 - 071 - 5
 Leiderdorp071 - 071 - 5
 Leusden033 - 033 - 4
 Maastricht043 -043 - 3
 Nijmegen080 -024 - 3
 Noordwijk01719 - 071 - 36
 Oegstgeest071 - 071 - 5
 Oude Wetering01713 - 071 - 33
 Stompwijk01715 - 071 - 580
 Utrecht030 - 030 - 2
 Venlo077 -077 - 3
 Voorschoten071 - 071 - 5
 Warmond01711 - 071 - 30
 Zaandam075 -075 - 6
 Zoetermeer079 -079 - 3
 Zwijndrecht078 -078 - 6
 Zwolle038 - 038 - 4

Wijziging telefoonnummers

Personenregister

Aarts, dr. L.J.M.	47, 98, 124, 125	Bijlsma, mr. S.T.J.	15, 24
Abrahams-Zschuschen, E.	121	Bischoff van Heemskerck, W.F.K.	103
Agt, C.S.F.J. van	60	Blokker, dr. N.M.	65, 124, 125
Ahsmann, mr. M.J.A.M.	78, 124, 125	Boek, mr. J.L.M.	17, 94, 125
Albers, mr. drs. H.S.J.	58, 65	Boelhouwer, mr. F.	56
Alberts, M.	124	Boer, mr. M.B. de	37, 125
Aldrich, prof. G.H. LL.B., LL.M.	61, 123	Boer, R. de	121
Alkema, prof. mr. E.A.	87, 91, 123, 125	Bonenkamp, mr. drs. B.J.	121
Allart, M.J.	42	Bonthond, J.S.Y.	28
Alting von Geusau, C.	124	Boon-de Graaf, A.	114
Andersen, drs. O.	103	Boonen, mr. K.	94
Baartman, P.C.	56	Bouma, drs. T.	71
Backer, drs. D.	71	Bovens, mr. M.A.P.	29, 125
Baehr, prof. dr. P.R.	73, 123, 125	Braak, A.M.F. van den	108
Bakker, mr. drs. J.W.R.M.	121	Braak, B.H. van den	103
Bal, drs. R.A.	98	Brander, drs. M.H.	99
Ballegooij, mr. G.A.C.M. van	87	Brandsma, mr. drs. R.P.C.W.M.	26
Balvers, drs. Y.C.J.M.	77	Braun, H.P.	49
Barkhuysen, mr. T.	99	Braun, mr. K.M.	26
Bedner, mr. A.W.	34	Breddels, P.J.	114
Beelen, mr. A. van	53	Breugel, RA. F.W.J. van	50
Beelen-van den Aardweg, M.A.	108	Brinkhorst, prof. mr. L.J.	62, 123
Beer, Th.H.M. de	100	Broekema-Engelen, mr. B.J.	40
Beer-Vegter, mr. T.E.	121	Broekers-Knol, mr. A.	17
Beers, dr. C.P. van	47, 125	Broekhuijsen-Molenaar, mr. A.M.L.	39, 125
Bellekom, mr. Th. L.	87, 125	Brucken Fock, prof. mr. E.P. von	44, 123
Bender, mr. T.	25	Bruijn-Lückers, mr. M.L.C.C. de	44, 69, 125
Berendse, mr. P.J.M.	109	Bruil, mr. D.W.	88
Berg, mr. G.P. van den	70, 125	Bruin, M.J.M. de	118
Berg, prof. dr. J.Th. J. van den	75, 85, 123, 125	Brunt-Stouten, C.M.	120
Berg, prof. mr. M.A.M.C. van den	36, 123, 125	Brus, dr. M.M.T.A.	66, 125
Berkhof, luitenant-generaal b.d., prof. G.C.	76, 123	Brusche, C.M.J.	28
Bezemer, mr. C.H.	78, 125	Buijs, A.L.P.	46
Bie Leuveling Tjeenk, mr. drs. J. de	79	Buijze, mr. A.H.	17, 54
Biesaat, mr. M.C.I.H.	83	Bulk, A.M.	71
Biessen, drs. G.G.A.	63	Buruma, mr. Y.	94, 124, 125
		Bussemaker, mr. H.	103
		Buurman, T.	120

Personenregister

Buying, drs. H.	99	Erkel, P.S. van	118	Haven-van der Holst, A.J.M. van der	120
Cameron, dr. P.D.	59, 125	Ernens-van der Meij, C.	27	Hebbink, dr. G.E.	47, 126
Caminada, drs. C.L.J.	51	Es, mr. T. van	112	Hebly, mr. J.M.	37, 126
Chaudron-Rijsbergen H.A.T.	100	Everts dr. Ph. P.	77, 125	Heijden, A.J. van der	118
Claproth-Usmany, M.E.	89	Feenstra, drs. L.	112	Heijningen, K. van	116
Claringbould, prof. mr. M.H.	57, 123	Feldbrugge, prof. mr. F.J.M.	70, 123, 124, 125	Henaku, drs. B.D.K.	99
Cliteur, prof. dr. P.B.	14, 123, 125	Fleers, M.H.	124	Henzen-Sip, I.	114
Cramer, mr. N.R.M.N.	104	Fleuren-van Walsem, mr. J.M.	56	Herik, prof. dr. H.J. van den	19, 123, 126
Cramer-van Nievelt, drs. S.A.W.	67	Fluit, drs. B.	100	Herruer, P.J.M.	120
Cranenburgh, dr. O.B.R.C.	75, 125	Frank, mr. G.P.	50	Hertogh, drs. M.L.M.	99
Cross, E.D., B.A., J.D., M.Fn., LL.M.	59	Franke, mr. M.E.	40, 124	Hessing, prof. dr. D.J.	23, 123, 126
Daal-Breuer, S. van	116	Franken, prof. mr. H.	14, 19, 123, 125	Heukels, prof. mr. T.	65, 123, 126
Davis, C.A.	20	Freudenthal, mr. R.M.	26	Heyma, drs. A.O.J.	49
Deelder-Kamerling, mr. A.	15	Gall, mr. H.C.	78, 125	Hijma, prof. mr. J.	39, 123, 126
Dekker, mr. A.J.	34	Geest-Kruik, C. van der	50	Hiltten, mr. M.E. van	26, 126
Delfos-Roy, mr. Y.L.L.A.M.	53	Gelauff-Veenhof, G.	42	Hoeij Schilthouwer Pompe, mr. S. van	33
Delft, drs. W.H.M. van	103	Gerritsen, mr. A.M.	22, 125	Hoekstra, mr. J.M.	42
Delissen, drs. A.J.M.	66	Geus, dr. M. de	74, 126	Hofstra, mr. L.J.	45
Derks, mr. R.A.	27	Glasbergen, J.	15	Hogenkamp-van Altena, mr. E.A.	116
Derksen, prof. dr. J.W.	82, 123, 125	Goldschmidt, prof. mr. J.E.	87, 123, 126	Holtmaat, mr. H.M.T.	88, 126
Dersjant, N.A.	124	Gorkom-Meeuwssen, mr. M.C.E. van	14	Holverda-Winterink, S.	34
Dijk, prof. dr. J.J.M. van	45, 123, 125	Goudswaard, dr. K.P.	51, 126	Hoogendijk, drs. F.A.J.	81
Dijksterhuis-Wieten, mr. H.L.G.	37	Goudzwaard, H.J.	121	Hoorn, mr. A.M. van	95
Dirks, mr. P.H.J.	109	Grapperhaus, prof. dr. F.H.M.	25, 123, 126	Hoppe-Driessen, mr. M.	109
Donkelaar J.H.A. ten	118	Gras, drs. A.J.	49	Horbach, mr. N.L.J.T.	59
Donkelaar-van der Bijl, E.M.E. ten	110	Greuter-Vreeburg, mr. Y.M.I.	79, 126	Horst-van Domburg, K.M.C. ter	49
Dozy, mr. R.A.	40	Grieken, R.H. van	124	Houweling, drs. H.	59
Dreef, ing. J.	112	Groeneveld, prof. dr. E.R.	92, 123, 126	Huijbens, P.J.	118
Drupsteen, prof. mr. Th. G.	84, 87, 123	Groot, dr. W.N.J.	47, 126	Huijgen, mr. W.G.	39, 126
Duijn, C.J. van	111	Groot, mr. C. de	53, 126	Huisjes, mr. S.C.	20
Dullaart, H.F.M.	90	Groot-Hoeve, M.J. de	46	Huisman, J.C.E.	121
Dunk, drs. F.G. von der	64, 66	Gunsteren, prof. mr. H.R. van	22, 74, 123, 126	Huls, mr. N.J.H.	98, 126
Duynstee, mr. M.C.I.M.	78	Habraken, F.H.M.	116	Huygen, mr. drs. A.E.H.	48
Egmond-Baars, M.W.A. van	27	Halberstadt, prof. drs. V.	25, 51, 123	Iest, mr. K.	17, 40, 126
Egter van Wissekerke, mr. F.A.	94	Happé, mr. drs. R.H.	27	Imthorn-van Rhee, J.H.	90
Elias, mr. A.M.	13, 78, 106, 125	Hart, prof. mr. A.C. 't	94, 123, 126	Iterson, S.H. van	116
Emmerik, mr. drs. M.L. van	89, 91	Hauber, dr. A.R.	45, 126	Jacobs, mr. Y.A.M.	40
Epskamp-Overwater, M.A.	114	Havenaar-Datema, J.J.C.	106, 118	Jacobs-Hekelaar, W.M.	65

Personenregister

Janssen, mr. J.F.M.	40, 126	Kuijl, prof. dr. J.G.	50, 123, 127	Mendes de Leon, dr. P.M.J.	64, 127
Jong, G.P. de	114	La Lau, L.	120	Merkus, mr. M.J.C.	54
Jong, mr. E.H. de	15, 126	Laarschot, mr. M.A. van de	53	Messer, drs. M.M.	63
Jong, N.G. de	34	Labuschagne, mr. B.C.	22, 127	Metz-van Nieuwkerk, J.Th.	37
Jong, prof. dr. P.R. de	48, 98, 123, 126	Laere, M.A. van	37	Mey, dr. L.M. van der	73, 127
Jong-van Veen, M.C.M. de	108	Lagrouw, mr. R.	79	Michel, R.R.	121
Jongsma, mr. A.K.P.	26	Land, mr. A. van 't	91	Michon, prof. dr. J.A.	102, 123, 127
Joppe, mr. I.S.	31, 126	Langereis, prof. mr. C.J.	25, 123, 127	Mijnarends, mr. E.M.	44
Jordaans, mr. J.P.	40	Lawson, drs. R.A.	65	Montanus, F.W.	114
Jorna, drs. F.B.A.	89	Lee-Fat, A.L.	116	Montanus-Devillee, G.	93
Junger-Tas, dr. J.	46, 126	Leen, drs. A.R.	48	Moolenaar, drs. D.E.G.	99
Kalkman-Bogerd, mr. L.E.	83	Leeuwen, prof. dr. A.M.H. van	93, 123, 127	Mostert-Ruijgrok, A.L.P.	100
Kampen, mr. P.T.C. van	99	Leeuwen-Burow, K.A. van	46	Mudde, drs. C.E.	75
Kar, drs. H.M. van de	26, 51	Leij, mr. J.B.J. van der	102	Mudde, J.M.M.	116
Kemna, mr. A.M.Ch., MBA	19	Lek, R.	124	Mulder, mr. S.J.A.	53, 127
Kerkhofs, drs. M.J.M.	48	Lenos, mr. E.E.V.	98	Muller, mr. A.S.	65, 127
Kersten, prof. dr. A.E.	72, 123, 126	Lentz, R.C.G.	121	Munneke, mr. H.F.	33, 127
Kesteren, mr. H.W.M. van	26, 126	Lhoëst, mr. B.F.P.	33	Napel, mr. dr. H-M.Th.D. ten	75, 127
Kinneging, dr. A.A.M.	74, 126	Linde, prof. dr. J.G. van der	63, 123, 127	Nauta, E.	32, 35, 124
Klaauw-Koops, mr. F.A.M. van der	19	Lindeboom, dr. M.	48, 127	Neleman-Dobschütz, mr. M.E.W.	15, 17
Klamer, mr. C.P.	110, 111	Lindenbergh, mr. S.D.	41	Net, mr. C.B. van der	20
Kleiboer, drs. M.A.	99	Linssen, drs. R.J.L.	49	Nielen, drs. J.J.M.	104
Kleij, mr. B.J. van der	15	Loenhoud-de Wolf, mr. M. van	15	Nieuwenburg, R.J.	118
Kleijs-Wijn Nobel, mr. C.J.	84, 88	Loof, mr. J.P.	89, 91	Nieuwenburg-Teske, G.	120
Kleinherenbrink, W.E.	118	Löwenhardt, dr. J.H.L.	70, 127	Nieuwenhuys, drs. E.C.	14
Koet-van der Werff, B.M.M.	42	Lurks, mr. M.	89	Nijboer, mr. J.F.	94, 127
Köllner, ir. E.	112, 124	Maas de Bie, mr. A.R. van	31	Nijman, H.A.G.	13, 106
Kooij, mr. P.A.C.E. van der	53, 126	Mair, prof. dr. P.	75, 123, 127	Noordhuis, H.C.	106, 116
Kooijmans, prof. mr. P.H.	66, 123, 126	Man, L.C. de	71	Noordman, drs. I.Y.	121
Koolhaas, drs. E.	29	Mannens, mr. W.N.	67	Nugteren, drs. S.P.	110
Koster, drs. L.	112	Manzoli, drs. P.A.	103	Nusselder, mr. I.M.	95
Kotterman-van de Vosse, mr. I.	74, 127	Markesinis, prof. B.S., Ph.D, LL.D Cant	30, 123, 127	Oldenhof, drs. F.P.	58
Krans, mr. H.B.	41	Massier, drs. A.W.H.	33	Olffen, mr. M. van	69, 127
Krens, A.M.C.	100	Matallana Laverde, C.F.	121	Olthof, mr. M.M.	41
Krikke, mr. A.	15	McDonnel LL.M., A.M.	68	Oostwouder, mr. W.J.	54
Kroes, mr. M.	88	Meijers, mr. V.A.E.M.	69	Oskamp, ing. E.W.	20
Kruit, drs. N.	81	Mellema-Kranenburg, mr. T.J.	39, 127	Otto, mr. J.M.	33, 127
Krul-Steketee, mr. J.	93	Mendel, prof. mr. M.M.	53, 123, 127	Oudelaar, mr. H.	37, 127

Personenregister

Panhuys, G.J.M. van	20	Russo, dr. R.	26, 128	Staden, prof. dr. A. van	73, 123, 128
Papaioannou, dr. A.	59, 127	Rustige, R.K.	95	Star-Bousie, M.A. van der	54
Peek, drs. N.B.	20	Ruyven, drs. E.C.M. van	98	Steehouwer-Verdijk, P.G.J.	64
Peeters, dr. E.M.D.J.	88, 127	Sadarjoen-Murimboh, S.A.	80	Steenbergen, mr. J.D.M.	66, 88
Peijpe, mr. T. van	56, 127	Sagel-Grande, mr. dr. H.I.	35, 45, 128	Steffens, mr. drs. L.F.A.	31
Perquin, H.W.M.M.	116	Salfischberger, drs. J.A.H.	112	Steketee, mr. F.A.	41
Pestman, prof. mr. P.W.	81, 123, 127	Sanders, mr. I.L.E.	14	Sterk, prof. mr. T.A.W.	37, 123
Peter, mr. J.A.J.	41	Schaafsma, prof. mr. J.R.	52, 123	Stol-van Wijngaarden, R.C.	81
Pijpers, dr. A.E.	73, 127	Schaffmeister, prof. dr. D.	97, 123, 128	Stolker, mr. C.J.J.M.	39, 124, 128
Plaizier drs. P.C.	45	Scheffer, mr. M.W.A.	33	Stouten, C.	119
Pleysier, mr. A.J.H.	69	Scheltema, mr. M.W.	41	Stouten-Moenen, M.	120
Ploeger, mr. H.D.	42	Schermers, prof. mr. H.G.	91, 123, 128	Strien, mr. A.L.J. van	94
Podda-van Veen, C.A.M.	116	Schilder, mr. A.E.	87, 124, 128	Swaak, mr. Ch.R.A.	58
Polak, prof. mr. M.V.	31, 35, 123, 127	Schmidt, mr. A.H.J.	19, 128	Tacx, C.C.M.M.	116
Potjewijd, mr. drs. G.H.	79	Scholten, mr. J.	50	Tang-van Loenen, mr. P.H. van der	89
Poutsma, E.C.	18	Schoon, drs. G.A.A.	92	Teitsma, E.H.	59
Pries-Heijke, dr. A.P.	70, 127	Schoonhoven, J. van	42	Tempelman, drs. S.G.	99
Prins, prof. mr. J.E.J.	19, 123, 127	Schuijt, prof. mr. G.A.I.	55, 123, 128	Tervooren, drs. E.L.	122
Pront-van Bommel, mr. S.	42	Schuitmaker-Dalmeijer, E.M.	122	Theeuwes, prof. dr. J.J.M.	47, 123, 128
Pruijn-Bruijs, J.B.M.	51	Schut, mr. L.A.J.	56	Thio, drs. V.	49
Raad, prof. mr. C. van	25, 123, 127	Schwartzberg, mr. H.W.B. thoe	37	Thuranszky, drs. J.M.	66
Rai_, drs. D.	17, 67	Secker, dr. W.P.	85, 128	Tieskens, mr. drs. R.W.	27
Ravve, J.	104	Selm, dr. G. van	70, 128	Timmermans, mr. drs. W.A.	70, 128
Reinhartz, mr. B.E.	31, 41	Sillevis, mr. L.W.	25	Tjoen Tak Sen, drs. K.G.	24
Reitsma, drs. A.M.	49	Simons, mr. W.B.	70	Toornvliet, drs. L.G.	45
Reugebrink, prof. mr. J.	13, 25, 106, 123	Sjardijn-Vermond, R.C.	116	Trappenburg, dr. M.J.	74, 75, 128
Reurich, mr. L.	41	Slot, prof. mr. P.J.	58, 59, 123, 128	Trommelen, W.M.G.	24
Riemersma, drs. R.A.	73	Sluyters, prof. mr. B.	83, 123	Tuurenhout, mr. M.E.	29, 128
Riemsdijk, drs. H.H. van	20	Smid-de Munnik, mr. C.H.M.A.	37	Valk, mr. W.L.	40, 128
Roggenkamp, mr. drs. M.M.	59	Smit, mr. G.	26	Vedder, drs. H.T.L.M.	29
Rood, prof. mr. M.G.	56, 98, 123, 127	Smit, mr. J.P.	37	Veld-de Bok, drs. Y. in 't	106, 107, 114
Rosenthal, prof. dr. U.	29, 123, 127	Smith, mr. C.E.	14	Velde, G. van	16
Rossen, G.N. van	118	Smits, mr. J.M.	42	Velde, mr. J. van der	88
Rotteveel Mansveld, mr. C.J.	103	Snijders, prof. mr. H.J.	39, 123, 128	Velthoven, dr. B.C.J. van	47, 128
Rouveroy van Nieuwaal, prof. dr. E.A.B. van	86, 123, 128	Soest-Zuurdeeg, mr. L.J. van	79, 128	Velthuijzen, H.	119
Rouwers, mr. R.W.G.	26	Soetendorp, dr. R.B.	73, 128	Ven, mr. J.M. van der	33
Ruigrok, M.P.W.	85	Sombroek-van Doorm, mr. M.P.	110	Verdoes, drs. T.L.M.	50
		Soons, prof. mr. A.L.M.	69, 123	Verheul, R.	71

Personenregister

Verhoogt, drs. A.M.F.W.	81	Willigen-Kroon, M.M.L. van	15
Verkade, prof. mr. D.W.F.	55, 123, 128	Winters, drs. J.K.	48
Vermont, M.A.	55, 69	Wissink, mr. M.H.	41
Vernède-Halman, mr. J.J.	15	Witte, mr. D.H. de	42
Verschuur, mr. R.Ch.	14, 128	Woittiez, dr. I.B.	48, 129
Versteeg, mr. W.H.	84	Woltjer, mr. A.J.Th.	89
Verstraaten, mr. R.T.G.	27, 69	Wouw, mr. J.A.C.J. van de	79, 129
Verwaal, drs. E.	50	Wubbolts-Anbergen, W.H.M.	96
Vink-van der Stoel, M.A.	75	Wurzer-Leenhouts, mr. S.M.	95
Visscher, dr. G.	85, 128	Yates-Wanders, O.C.L.	75
Visser, mr. D.J.G.	55	Ydema, dr. mr. O.I.M.	79, 129
Visser, mr. N.B.	103	Zaaijer, mr. B.M.T.L.	89, 91
Vleeming, dr. S.P.	81, 128	Zakrzewska, dr. E.D.	71, 129
Vliet, mr. D.G. van	27	Zandbergen, drs. J.G.A.	45
Vonken, mr. A.P.M.J.	31, 128	Zanting-Blokker, M.W.	95
Vording, dr. H.	27, 51, 128	Zeeuw, A. van der	119
Vos, mr. A.E. de	67, 128	Zeeuw-van Staalduinen, drs. W.H. van der	85
Vreeken-de Vries, M.A.	56	Zielonka, dr. J.A.	73, 129
Vries, mr. R.J. de	27	Zoeten, mr. H. de	103
Vries-van Dam, A. de	20	Zonderop-Verzuu, C.F.W.M.	111
Vroom, dr. B. de	98, 128	Zwalve, prof. mr. W.J.	78, 123, 129
Waaij-Vosters, mr. C.W.H. de	34	Zwart, J.C.	122
Waasdorp, C.M.	119	Zweekhorst, J.B.A.	90
Weel, drs. P.C. van der	100	Zwenne, mr. G.J.	99
Weenink, M.A.A.	119		
Weijs, drs. L.M.	104		
Wemes, mr. L.T.	95		
Werk-van Waas, E.T.M. de	28		
Westen, mr. G.W.B. van	27		
Westen-Baptist, mr. drs. E.I.M.T. van der	95		
Westra-van den Berg, C.M.	118		
Wetering, J. van de	119		
Whiteford LLB, E.A.	58		
Wiersinga, mr. H.C.	95		
Wijck, dr. P. van	48, 128		
Wijffels, prof. dr. A.A.	78, 123, 128		
Wijngaard, H.C. van den	114		
Wilde-van Beekveld, M.C.G. de	110		

Wie is wie in de Faculty